

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ભારતીય સંઘ

વિરુદ્ધ

રામ કિશન

૭ મે, ૧૯૭૧

[એસ. એમ. સિકરી, સી. જજ, જી. કે. મીટર, સી. એ. વાયડાલિંગમ, પી.

ગગનમોહન રેહ્મા અને આઈ. ડી. દુઆ, ન્યાયમૂર્તિઓ.]

પંજાબ પોલીસ નિયમો, નિયમ ૧૬.૩૮-સાદા વસ્ત્રોમાં પોલીસ અધિકારી સ્થળ પર દરોડા પાડતી વખતે ગુનો કરે છે-જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટને માહિતી આપવામાં નિષ્ફળતા-વિભાગીય તપાસની માન્યતા અને પોલીસ અધિકારીની બરતરફી.

પ્રતિવાદી, એક પોલીસ કોન્સ્ટેબલ, એક જગ્યાએ દરોડા પાડ્યા હતા અને દરોડા દરમિયાન તે સ્થળ પરના એક વ્યક્તિને છરીના ઘા મારીને ઈજા પહોંચાડી હતી.તે પોતાના ગણવેશ વગર ઘટના સ્થળે ગયો હતો.તેની સામે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૪ હેઠળ કેસ નોંધવામાં આવ્યો હતો.તેમની સામે વિભાગીય તપાસનો પણ આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો અને તેમને સેવામાંથી બરતરફ કરવામાં આવ્યા હતા. તેમણે પંજાબ પોલીસ નિયમોના નિયમ ૧૬.૩૮ દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હોવાના આધારે બરતરફીના આદેશને પડકારતો દાવો દાખલ કર્યો હતો.

હાઈકોર્ટે અપીલમાં આ દાવાનો ચુકાદો આપ્યો હતો.

આ અદાલતમાં અપીલમાં, નોંધ્યું.:

વાદી સાદા વસ્ત્રોમાં હોવા છતાં પોલીસ અધિકારીની સત્તાનો ઉપયોગ કરવાનો ઈરાદો ધરાવતો હતો.તેમની સામેના કથિત કૃત્યો જનતા સાથેના તેમના સત્તાવાર સંબંધ અને વિભાગીય કાર્યવાહીમાં તેમના આરોપમાં બેદરકારી તરીકેનું વર્ણન નિયમ ૧૬.૩૮ ની અસરને ટાળવાનો પ્રયાસ હોવાના સંબંધમાં ફોજદારી ગુનો હતો.નિયમના પેટા-નિયમ (૧) હેઠળ ગુનાને લગતી તાત્કાલિક માહિતી જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટને આપવી જોઈતી હતી.

વર્તમાન કેસમાં જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટને આવી કોઈ માહિતી આપવામાં આવી હોવાના કોઈ પુરાવા નહોતા, ન તો એવા કોઈ પુરાવા હતા કે જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટે નિર્ણય

લીધો હતો કે તપાસ તે પોલીસ અધિકારીઓ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવશે જેમણે તેને હાથ ધરી હતી.નિયમના પેટા-નિયમ (૧) નો ભંગ થયો હોવાથી બરતરફીનો આદેશ ગેરકાયદેસર હતો.[૭૫૯ E-H, ૭૬૦ H]

દિલ્હી વહીવટીતંત્ર વિરુદ્ધ ચાનન શાહ, [૧૯૬૯] ૩ એસસીઆર ૬૫૩ અનુસર્યા.

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન:

સિવિલ અપીલ નંબર ૭૫૦/૧૯૬૬.

C.R.S.A. નંબર ૨૫૬-D/૧૯૬૨ માં પંજાબ હાઈકોર્ટ, સર્કિટ બેન્ચ, દિલ્હીની તારીખ ૦૪/૦૩/૧૯૬૪ ના ચુકાદા અને આદેશ સામે વિશેષ રજા દ્વારા અપીલ.

અપીલકર્તા વતી સોલિસિટર જનરલ જગદીશ સ્વરૂપ અને આર. એન. સચ્ચેએ રજૂઆત કરી હતી.

પ્રતિવાદી માટે એન. ડી. બાલી અને ડી. ડી. શર્મા.

કોર્ટનો ચુકાદો સિકરી, ચીફ જસ્ટિસ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો-પ્રતિવાદી, રામ કિશન, હેડ કોન્સ્ટેબલ, (હવે પછી વાદી તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) પોલીસ અધિક્ષક (કેન્દ્રીય) શ્રી ડી. સી. શર્મા દ્વારા તેમની સામે ૦૩/૦૯/૧૯૫૭ પર બરતરફીના આદેશને પડકારતા દાવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા.મુખ્ય હુમલો બે ગણો હતો.પહેલા એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે શ્રી ડી. સી. શર્મા જિલ્લા પોલીસ અધિક્ષક ન હતા અને તેથી વાદીને બરતરફ કરવાનો હક્કદાર નથી.બીજું એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે પંજાબ પોલીસ નિયમોના નિયમ ૧૬.૩૮ દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હોવાથી, વાદી સામે લેવામાં આવેલી વિભાગીય કાર્યવાહી ગેરકાયદેસર હતી.

૨૨મી જૂન, ૧૯૫૭ના રોજ શું થયું તે અંગે વાદીનું નિવેદન આ હતું.૨૨મી જૂન, ૧૯૫૭ના રોજ તેઓ ગુનાની રોકથામ માટે ફરજ પર હતા અને તેમની ફરતી વખતે તેમને માહિતી મળી કે કેટલાક જુગારીઓ રાઉઝ એવન્યુ પર જાહેર સ્થળે જુગાર રમી રહ્યા છે.પરિણામે, તેમણે રેઈડિંગ પાર્ટીનું આયોજન કર્યું હતું.જુગારીઓ, જે હરિજન હતા, તેમણે પોલીસ દળને પછાડી દીધું હતું અને પક્ષના સભ્યોને થોડી ઈજાઓ પહોંચાડી હતી.તેમને ખેંચવામાં આવશે તેવા ડરથી, તેઓએ નિગમ હરિજન સભ્ય તેમજ સંસદના હરિજન સભ્યનો સંપર્ક કર્યો, જેમણે પોલીસ સ્ટેશન ખાતે વાદીના અધિકારીઓને ટેલિફોન કર્યો, તે પહેલાં વાદી પોતાનો અહેવાલ નોંધાવવા માટે ઘર્ષણના સ્થળેથી પોલીસ સ્ટેશન પહોંચ્યો હતો.

સરકારનું નિવેદન હતું કે વાદીને એમ્પ્લોયમેન્ટ એક્સચેન્જ, દરિયા ગંજ નજીક સાયકલ ચોરીની ફરજની તપાસ માટે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યો હતો અને તેને રાઉઝ એવન્યુ, હાર્ડિંગ બ્રિજ ખાતે તૈનાત કરવામાં આવ્યો ન હતો.તે નકારી કાઢવામાં આવ્યું હતું કે વાદીને રાઉઝ એવન્યુમાં જાહેર સ્થળે જુગાર સંબંધિત કોઈ માહિતી મળી હતી.તેનાથી વિપરીત સરકાર વતી એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે વાદી અન્ય કોન્સ્ટેબલ સાથે મોહનલાલ, નાથુ વગેરેને ફસાવવા માંગતો હતો અને એક તરફ વાદી અને તેના અન્ય સાથીઓ અને બીજી તરફ મોહનલાલ અને અન્ય લોકો વચ્ચે ઝપાઝપી થઈ હતી.

ઉપ-ન્યાયાધીશે દાવો ફગાવી દીધો હતો.

વાદીએ વધારાના જિલ્લા ન્યાયાધીશ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી, જેમણે અપીલ સ્વીકારી અને વાદીને એ ઘોષણા માટે હુકમનામું આપ્યું કે તેને સેવામાંથી બરતરફ કરવાનો ૦૩/૦૮/૧૯૫૭ તારીખનો આદેશ ગેરકાયદેસર અને અધિકારથી બહાર છે.તેમણે પગાર અને ભથ્થાને કારણે રૂપિયા ૧૯૨૬/૧૦ માટે હુકમનામું પણ પસાર કર્યું હતું.

સરકારે હાઈકોર્ટમાં અરજી કરી હતી.આ કેસ મહાજન જસ્ટિસ સમક્ષ આવ્યો હતો, જેમણે અવલોકન કર્યું હતું કે પંજાબ પોલીસ નિયમોના નિયમ ૧૬.૩૮ નું ઉલ્લંઘન થયું છે, પરંતુ કારણ કે એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે પોલીસ નિયમ ૧૬.૩૮ ડિરેક્ટરી છે અને ફરજિયાત નથી, તેમણે કેસને ડિવિઝન બેન્ચમાં મોકલ્યો હતો.

બેન્ચ વતી બોલતા મેહર સિંહ જસ્ટિસે જણાવ્યું હતું કે "બાબુ રામ ઉપાધ્યાયના કેસને ધ્યાનમાં રાખીને આ નિયમ ફરજિયાત હોવો જોઈએ, જોકે અન્યથા, નિયમની ભાષા પર જ મારો અભિપ્રાય છે કે તે પ્રકૃતિમાં ફરજિયાત નિયમ છે".તેમણે વધુમાં અવલોકન કર્યું હતું કે "આ કેસમાં તે એક સ્વીકૃત હકીકત છે કે જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટને માહિતીનો કોઈ સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો ન હતો અને તેમને પહેલા પેટા-નિયમ (૧) હેઠળ અને પછી પેટા-નિયમ (૨) હેઠળ નિર્ણય લેવાની તક મળી ન હતી".તેઓ પ્રથમ અપીલ અદાલત સાથે સંમત થયા હતા કે આરોપોના નિવેદનમાં આરોપ એ એવી માહિતી હતી જે પ્રતિવાદી દ્વારા જનતા સાથેના તેના સત્તાવાર સંબંધોના સંબંધમાં ફોજદારી ગુનાનો આરોપ સૂચવે છે, કારણ કે આ ઘટનામાં બટ્ટો જ નહીં પરંતુ કેટલાક ફૂટ કોન્સ્ટેબલ પણ ઘાયલ થયા હતા.

અમારી સમક્ષ એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે નિયમનો પ્રથમ ભાગ ૧૬.૩૮ લાગુ પડતો નથી કારણ કે વાદી કોઈ પણ ગણવેશ વિના ઘટના સ્થળે ગયો હતો અને પોલીસ અધિકારી દ્વારા જનતા સાથેના તેના સત્તાવાર સંબંધોના સંબંધમાં ફોજદારી ગુનો કરવાનો પ્રશ્ન ત્યારે જ ઊભો થઈ શકે છે જ્યારે તે ગણવેશમાં હોય ત્યારે જ ગુનો કરે. વધુમાં એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે પોલીસ અધિકારી દ્વારા ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોવાનું કહી શકાય તે પહેલાં તે કથિત સત્તાનો ઉપયોગ ન હોવો જોઈએ પરંતુ વાસ્તવિક સત્તાનો ઉપયોગ હોવો જોઈએ. આપણે આ તકરારમાં કોઈ બળ જોઈ શકતા નથી. આ કેસની હકીકતો પર તે તદ્દન સ્પષ્ટ છે કે વાદી પોલીસ અધિકારીની સત્તાનો ઉપયોગ કરવાનો ઇરાદો ધરાવતો હતો અને જો તે સાદા વસ્ત્રોમાં હોય તો પણ તેનો અર્થ એ નથી કે તે પોલીસ અધિકારી તરીકે કામ કરવાનો ઇરાદો ધરાવતો ન હતો.

અમારા મતે, આ કિસ્સામાં નિયમ ૧૬.૩૮ ના પેટા-નિયમ (૧) નું ઉલ્લંઘન થયું હતું. બચાવ પક્ષના સાક્ષી ૨, રઘુનાથે સ્વીકાર્યું કે ૨૨મી જૂન ૧૯૫૭ના રોજ હરિજનના કહેવા પર ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૪ હેઠળ કેસ નોંધવામાં આવ્યો હતો અને એ. આઈ. સી. હોરી લાલ અને પછી એસ. આઈ. દૌલત રામ દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી હતી. રામ કિશન અને અન્યો સામેના આક્ષેપો હતા કે તેમણે હરિજન મહિલા, રખાત બટ્ટો પર છરીના ઘા માર્યા હતા અને તબીબી અહેવાલમાં દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે ઈજા ભોળા હથિયારથી થઈ હતી, જોકે ઈજા સરળ હતી. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે એસ. પી. એ તેમને વાદી સામે

વિભાગીય તપાસ શરૂ કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો.વાદી સામે મળેલી ફરિયાદની તાત્કાલિક માહિતી જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટને આપવામાં આવી હોવાના કોઈ પુરાવા નથી.ન તો એવા કોઈ પુરાવા છે કે જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ નિર્ણય લીધો હતો કે તપાસ પોલીસ અધિકારીઓ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવશે, જેમણે તેનું સંચાલન કર્યું હતું.

સરકારના વિદ્વાન વકીલશ્રી વધુમાં દલીલ કરી હતી કે વિભાગીય કાર્યવાહીમાં વાદી સામેનો આરોપ બેદરકારીનો આરોપ છે અને જાહેર જનતા સાથેના તેના સત્તાવાર સંબંધોના સંબંધમાં ફોજદારી ગુના કરવાના સંબંધમાં આરોપ નથી.ચાર્જ નીચે પ્રમાણે વાંચે છે:

"તમને સવારે ૮:૩૦ વાગ્યે ડી. ડી. નંબર ૯ તારીખના પી. એસ. ફ્રેઝ બજાર દ્વારા સાયકલ ચોરોની તપાસ કરવા માટે મોકલવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ તમારું ફરજ સ્થળ છોડી દીધું હતું અને એફ. સી. ઠાકુર દયાલ નંબર ૬૧૦૫ સાથે આસફ અલી રોડ પર ગયા હતા, જ્યાંથી તમે એફ. સી. લીધા હતા. લેખ રાજ નંબર ૬૫૧૨ અને ભગત રામ નંબર ૧૯૫૨.

તમે ઉપર જણાવેલા ત્રણ એફ. સી. સાથે કોઈ 'સત્તાબાઝ' ની શોધમાં રાઉઝ એવન્યુ વિસ્તારમાં હરિજન બસ્તી ગયા હતા.

કે તમે અથવા તમારા કોઈપણ એફ. સી. પોલીસ ગણવેશમાં નહોતા.

કે તમે જુગાર રમવાના બહાને તમારી ઓળખ આપ્યા વિના ઝાડ નીચે ખાટલા પર બેઠેલા કેટલાક હરિજનો પર દરોડા પાડ્યા હતા.

તે ઝઘડો તમારા બે એફ. સી. વચ્ચે થયો હતો. ઠાકુર દયાલ નંબર ૬૧૦૫ અને ભગત રામ નંબર ૧૮૫૨ અને હરિજન, જેમાં આ બે એફ. સી. અને મોહનલાલની રખાત બંદો માતા ઘાયલ થયા હતા.

તમારી રેડ પ્રામાણિક પ્રકૃતિની હતી કે નહીં તે બતાવવા માટે તમારા દ્વારા તપાસ અધિકારી સમક્ષ કોઈ સ્વતંત્ર સાક્ષી કે બાતમીદાર રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા.

તેથી હું તમને ફરજની ધોર બેદરકારી બદલ દોષિત ઠેરવું છું.

પરંતુ આક્ષેપોના સારાંશમાં અંતિમ વાક્ય અનુસાર આ કાર્યવાહી ફરજ અને ગેરવર્તણૂકની ધોર બેદરકારી સમાન છે.

આપણને એવું લાગે છે કે તે પોલીસ નિયમ ૧૬.૩૮ પેટા નિયમ (૧) ની અસરને ટાળવાનો એક રંગીન પ્રયાસ હતો.આ સ્પષ્ટ રીતે ફોજદારી ગુનાનો કેસ છે અને તેને ઘોર બેદરકારી કહેવાનું માત્ર એક સાધન હતું.

દિલ્હી વહીવટીતંત્ર વિરુદ્ધ યાનન શાહના કેસને પગલે અમે માનીએ છીએ કે આ કેસમાં નિયમ ૧૬.૩૮, પેટા-નિયમ (૧) નું કોઈ પાલન કરવામાં આવ્યું નથી, બરતરફીનો આદેશ ગેરકાયદેસર છે.પરિણામે અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને ખર્ચ સાથે રદ કરવામાં આવે છે.

અપીલ બરતરફ.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*